

Іван Монолатій

HOMO MILITARIS
ЄВГЕН ПОБІГУЩИЙ-РЕН

*Історія українського офіцера
в чотирьох арміях і трьох війнах*

Дрогобич
Посвіт
2021

УДК 94(477)(092)
М 77

Рецензенти:

Сергій Адамович, доктор історичних наук, професор
Микола Лазарович, доктор політичних наук, професор
Ігор Набитович, доктор філологічних наук, професор

Монолатій І.

М 77 *Ното Militaris Євген Побігущий-Рен. Історія українського офіцера в чотирьох арміях і трьох війнах.* Дрогобич: Пóсвіт, 2021. 188 с.

ISBN 978-617-8003-27-2

У книжці про легендарного українського військовика, полковника Євгена Побігущого-Рена (1901–1995), вперше в історіографії Іван Монолатій розкриває особливості його життєпису як звичайної людини, офіцера кількох армій, громадського і культурного діяча.

Грунтуючись на документальних джерелах, віднайдених у архівосховищах і музейних установах України, Німеччини, Великої Британії та Польщі, автор у 13-ти розділах розкриває маловідомі факти з історії української людини ХХ сторіччя.

Для усіх тих, кому небайдужа історія українських звитяжців.

УДК 94(477)(092)

**Ця книжка захищена Законом України
«Про авторське право і суміжні права».**

**Будь-яке цитування тексту, його відтворення чи
публікація можливі лише з письмового дозволу автора.**

ISBN 978-617-8003-27-2

© Іван Монолатій, 2021
© Видавництво «Пóсвіт», 2021

ЗМІСТ

ПРОЛОГ	5
I. Дерево роду	11
II. Дитинство: народна школа, гімназія, аматорський театр	19
III. Змужніння: Листопадовий зрив, Українська Галицька Армія	29
IV. Зрілість: Український таємний університет, богословський ліцей	39
V. На чужині: Варшава, Познань, Луккенвальде	49
VI. За покликом ОУН(Б): Дружини Українських Націоналістів	61
VII. Політичний в'язень	93
VIII. Дивізія «Галичина»	97
IX. Повоєнні роки: табори біженців, Український вільний університет, військова референтура ЗЧ ОУН, видавець	115
X. В Українських вартівничих сотнях	133
XI. Виховник української молоді. «Секретар бездержавних чужинців»	143

XII. В Українському християнському русі	149
XIII. Шляхами життєвої осені	157
ЕПІЛОГ	175
Джерела та бібліографія	177

ПРОЛОГ

*Добрий вояк не боїться
критики, він має обов'язок та-
кож описати свою «одіссею»,
бо й вона потрібна історикові.*

Євген Рен

Якщо найпростіше підійти до з'ясування характеристики особи, про яку ця біографія, що її ви тримаєте у руках, то у наш час всезагальної інформатизації і цифризації найперше слід вписати «Євген Побігущий» або «Євген Побігущий-Рен» в Інтернеті. Там, на просторах найдоступніших, а водночас й почасти помилкових відомостей, знайдемо окреме гасло про нього у Вікіпедії – у мовах, на яких про нього говорять найчастіше: по-українському, по-польському й по-російському. Тож у версії україномовній побачимо ще й категорії, згідно з якими Є. Побігущого-Рена «вписали» у сучасний цифровий контент: «*вояки дивізії Ваффен СС «Галичина», «випускники Познанського університету», «кавалери Галицького Хреста», «кавалери ордена Святого Сильвестра», «вояки Української Галицької Армії», «незагиблі члени ОУН», «штурмбаннфюрери СС», «в'язні тюрми на Лонцького»*. Погодьмося, цих категорій вистачає, щоби зрозуміти, що йдеться про важливу для українців історичну постать.

Однак дивно, що досі немає наукового життєпису цього відомого учасника національно-визвольної боротьби українців у ХХ ст., діяча української еміграції. Не треба вважати такими, що повноцінно розкривають усі факти його біографії, й дописи у пресових виданнях на початках нашої державної незалежності у 1993 р. (яке з'явилося ще за життя Є. Побігущого-Рена)¹ чи окреме енциклопедичне гасло про нього з

¹ Монолатій І. *Полковник і магістр* // Всевідо: інформаційно-рекламний додаток до газети «Вісник Коломиї». 1993. 7 груд., 11 груд., чч. 48, 49, с. 4; Його ж. *Євген Побігущий-Рен: полковник і магістр* // Перевал. Всеукраїнський літературно-художній і громадсько-політичний журнал. 2018. № 1-2 (95-96). С. 15-17.

нагоди річниці Західноукраїнської Народної Республіки². До того ж, слід критично ставитися й до спогадів («Мозаїка моїх споминів») самого Є. Побігущого-Рена, які з'явилися друком 1982 і 1985 рр., фактично, підсумовуючи його життя і боротьбу³.

Як науковець, переконаний, що усі факти його біографії слід зіставляти, уточнювати й піддавати перевірці насамперед на підставі історичних джерел, якими б вони не були – «привабливими» чи «непривабливими». Лише такий основоположний принцип дозволить реконструювати реальний портрет досліджуваної особи, знайти правду і відкинути брехню і/або маніпуляції, пов'язані з нею.

Такий, на перший погляд, невідрадний стан речей не може пояснити факту, що майже кожне українське мемуарне видання про Дружини українських націоналістів, дивізію «Галичина» так чи так згадує цю постать, відомості про Є. Побігущого-Рена можна знайти у «Енциклопедії українознавства», збірниках документів з історії українського національно-визвольного руху в ХХ ст., багатотомному виданні «Літопис УПА», а цілі генерації українців, особливо в діаспорі, завдячували йому за свій вишкіл під час Другої світової війни чи після неї, його виховницьку й громадську працю в еміграційних умовах. Додаймо сюди й кілька праць сучасних українських дослідників – Андрія Боляновського, Марини Гримич чи Івана Патриляка, які час від часу згадують героя цієї біографії на сторінках своїх досліджень.

Натомість маємо чимало звинувачень щодо особи Є. Побігущого-Рена (найбільше співробітником советської спецслужби Климом Дмитруком (спр. Євстафій Гальський) у 1970–1980-х рр.), і навіть вписування в твори української

² Монолатій І. *Побігущий Євген Павлович // Західно-Українська Народна Республіка 1918-1923. Енциклопедія. Том 3: П – С. Івано-Франківськ, 2020. С. 166-167.*

³ Побігущий-Рен Є. *Мозаїка моїх споминів*. Мюнхен – Лондон: Накладом автора й Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії, 1982. 239 с.; Його ж. *Мозаїка моїх споминів*. Том другий. Мюнхен – Лондон: Накладом автора й Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії, 1985. 303 с.

літератури як цілком позитивної чи комічної фігури (Іван Багряний, Юрій Тис-Крохмалюк, брати Карпанови, Іван Корсак). Фікційно-художній вимір біографії Є. Побігущого-Рена у 1901–1925 рр. маємо у щойно виданій мною книжці «П'ять зшитків Євгенових» (Івано-Франківськ, 2021). А от про нападки на його особу сучасними нам російськими чи польськими «дослідниками» («ідейні» батьки яких зростали в умовах советського режиму і комуністичної Польщі) навіть не згадуватиму, адже вони не витримують жодної критики. Це ж саме стосується й нісенітниць і фейків про Є. Побігущого-Рена, які можна знайти на інтернет-ресурсах держави-агресорки, яка й у такий спосіб воює проти України та її героїв.

Тож у 120-ліття з дня його народження вартою уваги українців, моїх колег-науковців і тих, хто щиро цікавиться нашою історією й розв'язуванням її вузлів, стане ця біографія. У ній вперше зроблена спроба написання його більш-менш об'єктивної, з огляду на доступні і вивлені документи, біографії. Її основа – не лише спогади самого героя, чи його сучасників, а й матеріали, які доводилося вишукувати у пресових виданнях, архівних документах, що зберігаються в Україні та поза її межами.

Додам, що, окрім виявлення неопублікованих досі архівних матеріалів про життя і діяльність Є. Побігущого-Рена в архівосховищах України, Німеччини, Великої Британії і Польщі, внаслідок текстуального і графологічного аналізу, зіставлення спогадів і біографічних даних, вдалося ідентифікувати його ще й як «Євгена Беркута» і «Євгена Лісового», найперше, як автора спогадів про ув'язнення у львівській тюрмі «на Лонцького» у 1943 р., а також референта військового сектора ЗЧ ОУН у 1953 р. А ще виявлені у фондах Національних архівів Сполученого Королівства документи британського уряду 1954 р. дозволили з'ясувати обставини формування українських відділів (т. зв. Українських вартівничих сотень) при Британській армії у Німеччині, в складі яких перебував герой цієї книжки у 1950-х роках.

За своє понад 90-літнє життя Євген Побігущий-Рен став професійним військовим, почавши службу старшим десят-

ником Галицької Армії, завершивши її полковником Української Національної Армії. А ще вивчився воєнного ремесла у чужинців: поляків, німців і англійців, пізнав секрети конспіративної, партійної і культурницької праці. Як активна людина, якій не сиділося на місці, він встиг побувати офіцером чотирьох армій: Галицької, Війська Польського, Вермахту і Британської. А з огляду на завірюхи, які траплялися на шляхах української людини ХХ сторіччя, ще й боронитися у трьох війнах: польсько-українській, німецько-польській і німецько-советській. За політичні переконання, як члена ОУН(Б) і відмову присягати нацистам його ув'язнили у тюрмі, однак він врятувався, пішовши вишколювати добровольців дивізії «Галичина». Він був добрим спортсменом, грав у шахи, вів здоровий спосіб життя, міг стати вчителем, філософом, священником або вченим, а став військовим референтом ЗЧ ОУН, очільником Українського Християнського Руху в Німеччині, а також інструктором вишколів СУМ і Пласту. І до всього цього був і журналістом, і видавцем.

Життя героя цієї книжки – як довга і непроста для кожного українця історія ХХ сторіччя, з її злетами, падіннями, успіхами і поразками боротьби за Українську державу. Це історія сміливої людини, яка була безмежно віддана справі свого народу.

***

Написання цієї біографії не було б таким, яким воно є, без допомоги і підтримки багатьох людей та інституцій.

Щиро дякую усім, хто більшою чи меншою мірою намагався допомогти мені під час пошуку документів і матеріалів до біографії Є. Побігущого-Рена, уточнювали окремі факти його життєпису, читали й критикували окремі фрагменти цієї біографії.

Мій приємний обов'язок подякувати історикам Андрієві Когуту, Ігореві Срібняку, Юрієві Плекану; краєзнавцям Михайлові Арсаку, Тарасові Зеню, Миколі Ільядісу, Валерієві Ковтуну, Мирославі Кочержук і Андрієві Чемеринському; ко-

лекціонерам Володимирові Гавриленку і Зеновію Жеребецькому. Дякую зарубіжним історикам і архівістам – о. Вікторові Головачу, Генрикові Кристеку, Аркадіушу Левандовському, Домініку Павліку, Торстену Царвел.

Дякую керівництву і працівникам архівних установ України – Галузевого державного архіву Служби безпеки України, Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, Центрального державного архіву громадських об'єднань України, Центрального державного архіву зарубіжної українки, Центрального державного історичного архіву України у Львові, Державних архівів Тернопільської та Івано-Франківської областей, Музею історії міста Коломиї – за сприяння у моїй пошуковій роботі.

Дякую співробітникам Галузевого державного архіву Служби зовнішньої розвідки України, Центрального військового архіву у Варшаві та Державного архіву в Познані, які відгукнулися на мій запит, однак у своїх архівосховищах не виявили потрібних документів.

Одночасно дякую за сприяння у моїх пошуках працівникам Федерального архіву Німеччини, Національних архівів Сполученого Королівства, архіву Познанського університету, архіву Українського вільного університету в Мюнхені. Надзвичайно допомогли й документи Архіву ООН в Українській Інформаційній Службі в Лондоні, Музею Визвольної Боротьби ім. Степана Бандери в Лондоні та Міжнародного центру документації про переслідування націонал-соціалістичним режимом у Бад-Арользені.

Велике спасибі хочу сказати рецензентам цього видання – професорам Сергієві Адамовичу, Миколі Лазаровичу та Ігорю Набитовичу – знаним дослідникам проблем історії України ХХ сторіччя, праці яких формують сучасне наукове обличчя нашої науки у царинах біографістики і військової історії. З приємністю хочу подякувати за підтримку і терпіння найближчим людям, які упродовж останніх років розділяли моє зацікавлення особою Є. Побігущого-Рена, – моїй дружині Тетяні й моїй мамі.

Переконаний, що ця біографія, через призму персоналізованої історії одного з тисячі її активних творців, якого можна було б назвати й самовидцем цілого «українського» ХХ ст., дозволить по-новому подивитися на проблему національно-визвольного руху українців, тривалий час позбавлених власної державности, вкотре загострити його політичні, ідеологічні, психологічні виміри, спростувати досі пануючі в історіографіях «сусідів» штампи і міти, якими вони й далі заперечують право українців на власну історію та її героїв.

Наостанок хочу зауважити таке. У цій книжці, з огляду на документальні свідчення, використані такі написання прізвища її героя: від народження до 16 серпня 1951 р. – Євген Побігущий; період 16. 08. 1951 – 28. 05. 1995 рр. – Євген Рен. Подвійне прізвище «Євген Побігущий-Рен» присутнє лише у його двотомнику «Мозаїка моїх споминів» (1982, 1985) і згадується у цій частині виключно у випадку безпосереднього цитування.

Книжку, що її Ви вже почали читати, я присвячую світлій пам'яті члена УВО і ОУН Євгена Побігущого (інші ім'я і прізвища: Євген Рен, Євген Побігущий-Рен; псевдоніми: «Павленко», «Євген Беркут», «Євген Лісовий», «Старий»). Відтак пам'ятаймо рядки Святого письма: *і зрозумієте правду, й правда визволить вас.*